

INCURSIUNEA HUNILOR KUTRIGURI ÎN IMPERIUL ROMANO-BIZANTIN DIN MARTIE – AUGUST 559. CONSIDERAȚII

Vasile MĂRCULEȚ*

Politica dunăreană a Imperiului Romano-Bizantin în secolul al VI-lea și în prima parte a celui următor a fost dominată de problemele generate de diferitele popoare migratoare, pe care Constantinopolul a fost silit să le gestioneze. Atrase de bogățiile statului romano-bizantin, acestea au forțat în repetate rânduri *limes*-ul danubian, pătrunzând la sud de Dunăre și devastând provinciile balcanice ale imperiului. O asemenea problemă, cu o durată efemeră, dar a cărei manifestare a fost una extrem de violentă, aprută la Dunărea de Jos, la mijlocul secolului al VI-lea, a fost generată de hunii kutriguri. Ea avea să atingă intensitatea maximă în primăvara-vara anului 559, când Imperiul Romano-Bizantin s-a confruntat cu o devastatoare incursiune a acestora.

Invazia kutrigurilor: cauze, efective și factori favorizanți. La începutul anului 559, provinciile balcanice ale Imperiului Romano-Bizantin au fost lovite de o violentă incursiune a hunilor kutriguri, care-și aveau sălașurile în regiunile nord-pontoce.

Debutul atacului barbar a fost datat de autorii romano-bizantini și bizantini. Ioannes Malalas, contemporan evenimentelor, afirmă, fără echivoc, că în „*luna martie, indictionul 7 hunii(kutrigurii, n.n.) și slavii(sclavinii, n.n.) au întreprins un atac în Thracia*”¹. Informația autorului romano-bizantin a permis datarea debutului invaziei kutrigurilor în martie 559. Agathias din Myrrina se pronunță, indirect, pentru începutul

* doctor în istorie; profesor la Colegiul Tehnic „Mediensis”, Mediaș; e-mail: vasilemarculet@gmail.com

¹ Ioannis Malalae, *Chronographia*, ex recensione Ludovici Dindorfii, Bonnae, MDCCCXXXI, p. 490; a se vedea și ediția: J. Malalas, *The Chronicle of John Malalas*. A Translation by Elizabeth Jeffreys, M. Jeffreys and R. Scott with B. Croke, Jenny Ferber, S. Franklin, A. James, D. Kelly, Ann Moffatt, Ann Nixon, Melbourne, 1986, 18. 129.

anului 559². O datare identică cu cea propusă de Ioannes Malalas admite, tardiv, și Theophanes Confessor³. Alți autori, în schimb, precum Ioannes Antiocheni și Menander Protector, și ei contemporani evenimentelor, nu propun nicio datare. Primul dintre ei afirmă doar că atacul hunilor kutriguri a avut loc „sub împăratul Justinianus”⁴. Cel de-al doilea se limitează la a înregistra succesul romano-bizantin consemnând că „hunii conduși de Zabergan au fost alungați departe de Imperiul Roman”⁵.

Din punctul nostru de vedere, cea mai plauzibilă datare a debutului incursiunii kutrigurilor, rămâne cea propusă de Ioannes Malalas. Aceasta este acceptată, de altfel, de toți istoricii care au abordat acest eveniment. Totodată, cunoaștem din relatarea lui Agathias, ale cărui informații completează, într-un fel, pe cele ale lui Ioannes Malalas, că „odată cu venirea iernii, fluviul a înghețat la o adâncime considerabilă și gheața era deja destul de tare pentru a putea fi traversată pe cai. Ca urmare, Zabergan, conducătorul kutrigurilor, a galopat peste apele înghețate cu un o forță imensă de cavalerie și a năvălit fără dificultate în teritoriul romanilor”⁶. Asocierea informațiilor celor doi cronicari romano-bizantini este, credem, suficientă pentru a ne permite să susținem că debutul atacului hunilor kutriguri s-a produs, cel mai probabil, chiar în primele zile ale lunii martie a anului 559, când încă gerul era destul de puternic pentru a menține înghețate apele Dunării.

În martie 559, o puternică grupare de forțe kutrigure, secondată de sclavini, sub comanda căpeteniei Zabergan, a trecut Dunărea și a pătruns în Peninsula Balcanică. Efectivele trupelor invadatoare au fost estima diferit de

²Agathiae Myrinei, *Historiarum libri quinque*. Cum versione Latina et annotationibus Bon. Vulcanii, B.G. Niebuhrius, Graeca recensuit, Bonnae, MDCCCXXVIII, V.11 (*Historiarum*); a se vedea și ediția: Agathias, *The Histories*. Translated with an Introduction and short Explanatory Notes by J.D. Frendo, Berlin-New York, 1975, 5.11.6.

³Theophanes Confessor, *The Chronicle of Theophanes Confessor. Byzantine and Near Eastern History AD 284-813*. Translated with Introduction and Commentary by Cy. Mango and R. Scott with the assistance of G. Greatrex, Oxford, 1997, AM 6051 [AD 558/9].

⁴*Fontes Historiae Dacoromanae (Izvoarele istoriei României)*, II. Scriptores 2. Ab anno CCC usque ad annum M (Autori: 2. De la anul 300 până la anul 1000), ediderunt H. Mihăescu, Gh. Ștefan, R. Hîncu, Vl. Iliescu, V.C. Popescu, București, 1970, p. 356/357 (*Fontes*, II).

⁵Menander the Guardsman, *The History of Menander the Guardsman*. Introductory Essay, Text, Translation, and Historiographical Notes R.C. Blockley, Liverpool, 1985, p. 42-43, frag. 2.

⁶Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.11; Agathias, *The Histories*, 5.11.6.

diferiții cronicari. Spre exemplu, Agathias din Myrina, fără a oferi o cifră, afirmă că sub comanda lui Zabergan s-a aflat „*un număr imens de călăreți*”⁷. O estimare asemănătoare se regăsește în *Chronografia* lui Theophanes Confessor, care afirmă că forțele atacatoare erau formate din „*mulțimi nenumărate*” de huni și slavi⁸.

Alți autori oferă estimări mai exacte a forțelor comandate de Zabergan. Spre exemplu, Ioannes Antioceni, consemnează că „*sub împăratul Justinianus, Zabergan a trecut fluviul Istros împreună cu 7.000 de huni și a ajuns repede până aproape de capitala imperiului*”⁹.

Informația lui Ioannes Antioceni rămâne destul de confuză. Din ea nu rezultă foarte clar dacă cifra de 7.000 de lupători poate fi atribuită întregii armate a lui Zabergan, sau doar corpului de oaste care a operat ulterior sub comanda lui directă. Înclinăm să credem că, cel mai probabil, această a doua posibilitate este avută în vedere de autorul romano-bizantin.

Cunoaștem din relatarea lui Agathias din Myrina că hunii kutrigurii, comandați de Zabergan, însoțiți de cete de protobulgari și de sclavini, profitând de faptul că în perioada iernii „*fluviul a înghețat pe o adâncime considerabilă*”, au trecut Dunărea „*ca pe uscat*”, favorizați fiind de slaba apărare a *limes*-ului danubian unde „*nu au întâlnit nici o armată de pază*” și „*găsind localitățile de acolo pustii și neîntâlnind nicio piedică în înaintarea lor*”, au devastat regiunea¹⁰. O informație asemănătoare ne oferă și Ioannes Antioceni, care consemnează că oastea koutrigoură a putut distruge provinciile imperiului deoarece „*n-a întâlnit în drum nicio armată de pază*”¹¹.

Desfășurarea invaziei kutrigure: direcții de operații. Provinciile Scythia Minor și Moesia Secunda, aflate pe direcția principală a invaziei hunilor kutriguri, au căzut pradă atacului barbarilor¹². Numeroase orașe și cetăți ale celor două provincii, între care Ulmetum, Dinogetia, Histria, Sacidava, Tropaeum Traiani, Capidava, Halmyris etc., au fost devastate.

⁷*Ibidem; Ibidem.*

⁸Theophanes Confessor, *op. cit.*, AM 6051 [AD 558/9].

⁹*Fontes*, II, p. 356/357.

¹⁰Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.11; Agathias, *The Histories*, 5.11.6.

¹¹*Fontes*, II, p. 356/357.

¹²Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.11; Agathias, *The Histories*, 5.11.6.

Limes-ul danubian, slăbit de politica militară promovată de Justinianus I, primea astfel o gravă lovitură. „S-a petrecut atunci, – conchide istoricul Alexandru Barnea – potrivit observațiilor arheologice, distrugerea cea mai amplă provocată așezărilor urbane din regiune înaintea căderii limes-ului de la Dunărea de Jos”¹³.

Invadatorii, relatează în continuare Ioannes Malalas, au pătruns apoi în Thracia. Au zdrobit forțele romano-bizantine din zonă, „*i-au ucis pe mulți în luptă și au luat mulți captivi, inclusiv pe stratelates (στρατηλάτης) Sergius, fiul lui Bacchus*”, respectiv comandantul forțelor imperiale din zonă (magister militum), precum și „*Edermas, fiul mai mare (μειζότερος) al lui Kalopodius, s-au aflat între prizonieri*”¹⁴.

Odată pătrunse în Thracia, forțele kutrigure s-au împărțit în trei grupări, care au operat independent. Partea centrală și răsăriteană a Peninsulei Balcanice a fost devastată.

O primă grupare s-a îndreptat spre Grecia. Potrivit afirmației lui Agathias din Myrina, misiunea acestei grupări era aceea de „*a ataca și prăda toate localitățile neprotejate*”¹⁵. Macedonia și Thessalia au fost devastate.

Operațiunile militare desfășurate de gruparea koutrigoură care a atacat Grecia sunt succint și destul de confuz prezentate de Agathias din Myrina, autorul care ne oferă cele mai multe informații referitoare la ele. Acesta susține că acțiunile acestei grupări de forțe kutrigure s-au soldat peste tot cu eșecuri, fiind anihilate de forțele romano-bizantine dizlocate în zonă. În consecință, susține Agathias, barbarii „*nici nu au atacat Istmul și nici nu au trecut pe Thermopyle*”, „*nu au realizat nimic demn de remacat*”, conchide Agathias¹⁶. Potrivit aceluiași autor, în urma eșecurilor înregistrate, gruparea de forțe kutrigure, care a atacat Grecia, „*a început să se retragă, mergând în direcția Thraciei*”, luptătorii din compunerea ei

¹³ Al. Barnea, *Bizanțul la Dunărea de Jos în secolul al VI-lea*, în vol. „Istorie și ideologie. Omagiu profesorului Stelian Brezeanu la 60 de ani”, coord. Manuela Dobre, București, 2002, p. 17.

¹⁴ Ioannis Malalae, *Chronographia*, p. 490; J. Malalas, *The Chronicle*, 18.129; Cf. Theophanes Confessor, *op. cit.*, AM 6051 [AD 558/9]; Cf. Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.11; Cf. Agathias, *The Histories*, V. 11. 6.

¹⁵ Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.11; Agathias, *The Histories*, 5.11.6.

¹⁶ *Ibidem*, V.23; *Ibidem*, 5.23.6.

„intenționând, fără îndoială, să se reunească cu cei din neamul lor și să se întoarcă acasă împreună cu ei”¹⁷.

Informațiile transmise de Agathias din Myrina, cu privire la operațiunile militare desfășurate de forțele grupării kutrigure care a atacat Grecia permit două interpretări. Amândouă interpretările au un grad ridicat de veridicitate.

O primă interpretare, cea mai plauzibilă, în opinia noastră, ar fi aceea că întreaga grupare koutrigoură s-a îndreptat spre sud cu intenția de a forța Istmul Corint pentru a pătrunde în Pelopones. Forțele barbare au putut, însă, înainta doar până la Pasul Thermopyle, care asigura trecerea spre Grecia Centrală și mai departe spre Grecia Meridională. Aici, înaintarea barbarilor a fost oprită de forțele romano-bizantine din regiune. Înfrânți, kutrigurii s-au văzut siliți să bată în retragere și să revină în Thracia, pentru a se reuni cu restul conaționalilor lor, care operau aici.

O a doua interpretare ar putea fi aceea că după străbaterea teritoriilor Macedoniei, această grupare s-a divizat, temporar, în două corpuri de oaste distincte. Unul din cele două corpuri de oaste s-a îndreptat spre Istmul Corint, foarte probabil, cu scopul de a pătrunde în Pelopones, iar celălalt a înaintat spre Pasul Thermopyle, fără îndoială, cu intenția de a forța pătrunderea în Grecia Centrală¹⁸. Divizarea forțelor respectivei grupări atrăgea, însă, după sine, diminuarea serioasă a capacității de luptă a celor două corpuri de oaste independente și implicit riscul anihilării lor mai ușoare de către trupele romano-bizantine.

A doua grupare de forțe kutrigure, numărând, cel mai probabil, 7.000 de luptători, comandată de Zabergan însuși, și-a fixat drept obiectiv atacarea regiunii Constantinopolului și chiar a capitalei imperiului. Năvălitorii au reușit să depășească Zidul lui Anastasius (Zidul cel Lung), afectat de un cutremur, care a provocat dărmarea unor părți ale lui, au înaintat până la Sfântul Stratonikos, afirmă Ioannea Malalas¹⁹. La rândul lui, Agathias din Myrina consemnează că barbarii au afluat, „în apropierea

¹⁷ *Ibidem; Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem; Ibidem.*

¹⁹ Ioannis Malalae, *Chronographia*, p. 490; J. Malalas, *The Chronicle*, 18.129.

satului Melantias”, de pe râul Athyras (Lykros), situat la „nu mai mult de 140 de stadii (circa 26 km, n.n.) de capitală”²⁰.

Primejdia reprezentată de prezența barbarilor l-a determinat pe Justinianus I să adopte măsuri de apărare grabnice. Din ordinul împăratului numeroși locuitori ai Constantinopolului au fost mobilizați și trimiși, împreună cu unitățile militare din capitală, împotriva kutrigurilor, la Zidul cel Lung. Confruntările cu barbarii s-au soldat, însă, cu numeroși morți în rândul luptătorilor romano-bizantini. Cele mai afectate au fost, mai ales, trupele de *scholae palatinae*, care au înregistrat cele mai mari pierderi²¹.

În fața acestei situații disperate, Justinianus a dispus ca unitățile de *scholae*, *protectores*, *numeri*, precum și întregul Senat să asigure paza tuturor porților Zidului Theodosian²². Totodată, împăratul face apel la serviciile bătrânului general Belisarius, pe care, după un deceniu de uitare și dizgrație, îl numește la comanda armatei destinate să anihileze acest pericol. În bătălia de lângă satul Chettus, talentatul general, manevrând cu multă abilitate forțele aflate la dispoziție, i-a pus pe kutriguri în derută, obligându-i să se retragă.

Potrivit lui Ioannes Malalas, Belisarius a recurs și la inedită stratagemă pentru a-i deruta și înspăimânta pe barbari. El relatează că generalul romano-bizantin a ordonat „*tăierea unor arbori și târârea lor în urma armatei sale*”, trecute la ofensivă²³. Vântul, „*a ridicat în aer un nor de praf, care a plutit peste barbari*”²⁴. Aceștia, „*crezând că că sunt atacați o mare forță militară, au fugit*” repliindu-se la Dekaton, în zona Sfântului Stratonikos. Uciderea a circa 400 dintre ei și alungarea celorlalți în afara zidului lui Anastasius a însemnat eliminarea primejdiei care amenința capitala²⁵. Barbarii s-aureliat în regiunea cetăților Tzouroulos,

²⁰ Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.14; Agathias, *The Histories*, 5.14.5.

²¹ Ioannis Malalae, *Chronographia*, p. 490; J. Malalas, *The Chronicle*, 18.129.

²² *Ibidem*; *Ibidem*.

²³ *Ibidem*; *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*; *Ibidem*.

²⁵ Victoris Tonnensis Episcopi, *Chronica*, în *Chronica Minora. Saec. IV, V, VI, VII*, editat de Theodorus Mommsen, vol. II, în *Monumenta Germaniae Historica. Auctorum Antiquissimorum*, vol. XI, pars. I, Berolini, MDCCCXCIV, a. 560; Cf. I.I. Russu, *Elementele traco-getice în Imperiul Roman și în Byzantium (secolele III-VII)*, București, 1976, p. 137; Cf. A.A. Vasiliev, *Histoire de l'Empire Byzantin*, tome I. (324-1081), Paris, 1932, 184-185; Cf. J.A. Evans, *The Emperor Justinian and the Byzantine Empire*, Westport, Connecticut-London, 2005, p. 77.

Arkadiopolis și Sfântul Alexandros de la Zoupara, unde au rămas până după Paștele anului 559²⁶.

După sărbătoarea Paștelui, Justinianus însuși s-a deplasat la Selymbria, de unde a supravegheat repararea Zidului cel Lung, operațiune prelungită până în luna august. La rândul lor, kutrigurii și aliații lor au continuat să opereze în teritoriile exterioare zidului în aceeași lună²⁷.

În sfârșit, o a treia grupare, a înaintat spre Chersonesul Thracic, peninsula situată pe malul Strâmtorii Hellespont (Dardanele). În spatele fortificațiilor peninsulei înfloriseră o serie de cetăți între care Aphrodisias, Theskos Ciberis și Sestos, vizate acum de atacul barbarilor²⁸.

Organizarea și conducerea apărării acestuia a fost încredințată de împărat tânărului și talentatului general Germanus, fiul lui Dorotheus²⁹. Acesta, consemnează cronicarul romano-bizantin, dispunea de o „*capacitate proprie înăscută*”, care îi permitea să „*intuiască situația*” și să identifice „*cel mai bun mod de a-i face față*”, care știa însă „*plece urechea la sfatul soldaților în vârstă și mai experimentați din personalul său*”³⁰. Pe lângă forțele terestre, acesta avea sub comanda lui și o flotă.

Potrivit relatării lui Agathias din Myrina, într-o primă fază a bătăliei pentru Chersonesul Thracic, kutrigurii au încercat prin atacuri repetate să ia cu asalt fortificațiile peninsulei. Eșuarea acestor acțiuni i-a determinat pe barbari să abandoneze această tactică și să recurgă la încercarea de a cuceri peninsula prin atacuri de pe mare. În acest scop, relatează cronicarul romano-bizantin barbarii au recoltat cantități mari de stuf „*foarte lung cu o grosime și o rezistență excepțională*” pe care l-au legat cu sfori în fascicule din care au confecționat bărci de mari dimensiuni în care puteau intra patru bărbați înarmați³¹. În acest fel, susține cronicarul romano-bizantin, „*au fost construite nu mai puțin de o sută cincizeci ambarcațiuni de acest tip*”³².

²⁶ Ioannis Malalae, *Chronographia*, p. 490; J. Malalas, *The Chronicle*, 18.129.

²⁷ *Ibidem*; *Ibidem*.

²⁸ Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.11; Agathias, *The Histories*, 5.11.6.

²⁹ *Ibidem*, V.21-22; *Ibidem*, 5.21-22; Theophanes Confessor, *op. cit.*, AM 6051 [AD 558/9]; Cf. I.I. Russu, *op. cit.*, p. 138.

³⁰ *Ibidem*, V.21; *Ibidem*, 5.21.5.

³¹ *Ibidem*; *Ibidem*, 5.21.7.

³² *Ibidem*; *Ibidem*.

Cu această flotă improvizată, kutrigurii au încercat o manevră prin surprindere prin apele golfului Aenus. În acest scop, barbarii au încercat „*să lanseze pe ascuns toate vasele în mare în apropierea țărmului vestic al golfului, care mătură țărmul în jurul orașului Aenus*”³³. În aceste vase, susține Agathias din Myrina, au fost îmbarcați „*aproximativ șase sute de oameni*”, dotați cu lopeți pentru vâslit dar și „*puternic înarmați și gata de acțiune*”³⁴.

Construirea acestei flotile formate din ambacațiuni realizate din stuf și navigarea cu ele pe apele Golfului Aenos ne determină să conchidem că în cadrul acestei grupări au operat și aliații sclavini ai kutrigurilor. Calitatea recunoscută de buni navigator a acestora constituie temeiul concluziei noastre.

Talentatul general romano-bizantin, carea intuit cu mare precizie punctele slabe ale acțiunii barbarilor, nu a fost surprins de acțiunea kutrigurilor. Ca urmare, el a trimis împotriva flotilei acestora o escadră formată din „*douăzeci de nave repide cu cârme la prova și pupa*”, cu echipaje complete „*de vâslași și cârmacii și bărbați înarmați cu platoșe, scuturi, arcuri și săgeți și securi*”, care „*au acostat, ferite vederii, la gura de intrare în apă, în spatele zidului*”³⁵.

În momentul în care bărcile din stuf ale barbarilor au încercat să acosteze la mal, a intrat în acțiune escadra romano-bizantină. A urmat o confruntare inegală, în cadrul căreia puternicele vase imperiale au spulberat complet flotilla improvizată barbarilor ³⁶. La finalul confruntării, consemnează Agathias, barbarii „*au pierit până la un om și nici unul dintre ei a trăit să vadă din nou pământ uscat*”³⁷.

Succesul pe mare i-a permis generalului romano-bizantin, ca după o scurtă perioadă de pregătire, să declașeze contraofensiva împotriva forțelor kutrigure care acționau pe uscat. Ca urmare, „*câteva zile mai târziu*”, soldații săi „*s-au înarmat și au întreprins o ieșire prin surprindere împotriva asediatorilor, al căror număr era încă foarte mare, dar al căror moral era la cel mai scăzut nivel datorită faptului că aceștia nu se*

³³*Ibidem*, V.22; *Ibidem*, 5.22.1.

³⁴*Ibidem*; *Ibidem*, 5.22.2.

³⁵*Ibidem*; *Ibidem*, 5.22.4.

³⁶*Ibidem*; *Ibidem*, 5.22.5-9.

³⁷*Ibidem*; *Ibidem*, 5.22.9.

refăcuseră după recenta și fulgerătoare lor înfrângere”³⁸. În timpul acestei confruntări, luptând cu impetuoșitate în fruntea ostașilor săi, Germanus însuși a fost destul de grav rănit. Referitor la aceste aspecte, Agathias scrie că, „*Germanus, care fiind încă foarte tânăr, nu a fost într-adevăr suficient de matur pentru a-și împiedica impulsurile sale naturale, ci, în schimb, a fost mai ușor influențat de ardoarea tinerescă și dragostea de glorie decât de considerente de prudență și de siguranță, s-a grabit curajos în lupta împotriva dușmanului. Cu această ocazie, el însuși nu s-a limitat la a da ordine și la a-și încuraja oamenii săi ca un general, ci a purtat greul luptei ca un soldat de rând. Ca rezultat al acestei impetuoșități a fost lovit în coapsă de o săgeată și foarte aproape obligat să se retragă din luptă. Dar, urgența situației și importanța întreprinderii s-au dovedit mai puternice decât durerea lui, astfel că el nu a încetat să exercite comanda și să-i îndemene pe ceilalți până când a provocat pagube considerabile dușmanilor și a nimicit un număr mare de ei*”³⁹.

Victoria terestră, înregistrată de forțele romano-bizantine, comandate de generalul Germanus, tranșa definitiv confruntările pentru Chersonesus Thracic în favoarea Imperiului Romano-Bizantin. Rămășițele, grupări iikutrigure au părăsit regiunea spre a se reuni cu restul forțelor comandate de Zabergan⁴⁰.

Sfârșitul incursiunii kutrigurilor. Operațiunile romano-bizantine pentru anihilarea completă a incursiunii kutrigure au debutat în a doua parte a averii anului 559. În august, relatează cronicarul bizantin contemporan Ioannes Malalas, „*împăratul a poruncit să fie construite corăbii cu două prove (πλοῖα διὰ πρυμνα) ca să meargă la Dunăre și să îi înfrunte pe barbarii care încercau să treacă fluviul și să poarte război cu ei*”⁴¹. Informația a fost preluată, ulterior, și de Theophanes Confessor, care consemnează, la rândul lui, că „*împăratul a poruncit să fie construite*

³⁸ *Ibidem*, V.23; *Ibidem*, 5.23.2.

³⁹ *Ibidem*; *Ibidem*, 5.23.3.

⁴⁰ *Ibidem*; *Ibidem*, 5.23.5.

⁴¹ Ioannis Malalae, *Chronographia*, p. 490; J. Malalas, *The Chronicle*, 18.129.

corăbii cu două prove (πλοῖαδίπρυμνα) și trimise pe Dunăre pentru a se opune barbarilor care încercau să treacă și să poarte război cu ei⁴².

Construirea unei flote pentru a fi trimisă pe Dunăre, așa cum susțin autorii bizantini, este, fără îndoială, o exagerare. În condițiile momentului, timpul de care dispuneau autoritățile era prea scurt pentru finalizarea unei asemenea operațiuni. Considerăm că, cel mai probabil, este vorba de echiparea unor vase de luptă avute la dispoziție la momentul respectiv.

Tipurile de vase de luptă folosite de forțele romano-bizantine împotriva kutrigurilor, atât în confruntarea din Golful Aenos, cât și pe Dunăre nu sunt precizate de cronicarii bizantini. Informațiile transmise de ei ne permit să identificăm același tip de vase în „*corăbii rapide, cu cârme la prova și la pupa*”, folosite de generalul Gemanus în confruntarea din Golful Aenos, cu „*corăbii cu două prove*”. Din punctul nostru de vedere, vasele rapide, „*cu cârme la prova și la pupa*”, identice cu cele cu „*două prove*”, au fost, fără îndoială, dromoni.

Numărul vaselor trimise pe Dunăre, precum și efectivele echipajelor (vâslașilor și luptători) îmbarcate pe nave ne rămân, însă, necunoscute. Un răspuns plauzibil, dat acestei probleme, ar putea fi obținut făcând o analogie cu efectivele de vase și soldați, folosite, doar cu două decenii și jumătate mai devreme, respectiv în anul 533, de generalul Belisarius, în campania împotriva vandalilor. Cunoaștem din relatarea lui Procopius că pentru a-i transporta pe cei 15.000 de luptători (10.000 de pedestrași și 5.000 de călăreți), destinați să participe la campania din Africa de Nord, generalul Belisarius a dispus de o flotă formată din 500 de vase mari de transport, 3.000 vase mai mici și 92 de dromoni⁴³.

Potrivit informațiilor transmise de Procopius, pe cei 92 de dromoni au fost îmbarcați „*2.000 de bizantini*”, care erau „*soldați și vâslași în același timp*”⁴⁴. Din știrile autorului romano-bizantin reiese că echipajul

⁴²Theophanes Confessor, *op. cit.*, AM 6051 [AD 558/9].

⁴³ Procopio di Cesarea, *Le guerre persiana vandalica gotica*. A cura di M. Craveri. Introduzione di F.M. Pontani, Torino, 1977, III.11 [la guerra vandalica I.11]; a se vedea și ediția: Prokopios, *The Wars of Justinian*. Translated by H.B. Dewing. Revised and Modernized, with an Introduction and Notes, by A. Kaldellis, Indianapolis / Cambridge, 2014, III.XI.

⁴⁴*Ibidem; Ibidem.*

unui dromon era de 22 de oameni, vâslași și luptători, totodată. Fără îndoială, cei 92 de dromoni au servit drept nave de însoțire și de escortă.

O serie de istorici ai zilelor noastre au formulat opinii diferite cu privire la efectivele echipajului unui dromon în secolul al VI-lea. Spre exemplu, Vassilios Christides, consideră veridică cifra de 22 de oameni⁴⁵. Salvatore Cosentino consideră că acesta era de 30-35 de oameni⁴⁶. În schimb, John H. Pryor și Elizabeth M. Jeffreys sunt de părere că echipajul unui dromon standard era, probabil, de 50-54 de indivizi⁴⁷.

Fără a fi categorici, nu credem că, date fiind condițiile momentului, numărul vaselor trimise de Justinianus pe Dunăre va fi fost mai mare, sau cu mult mai mare, decât al celor angajate în confruntarea cu flotila kutrigurilor din Golful Aenos. Cu titlu de ipoteză, considerăm că nu este exclusă nici posibilitatea ca chiar aceleași vase să fi fost trimise pe Dunăre, sub comanda generalui Germanus, mai ales, că, în momentul trecerii imperiului la contraofensivă, erau deja echipate.

În ceea ce privește efectivele echipajelor, credem că ele vor fi încadrat la una din categoriile precizate. La care care anume nu putem preciza, după cum nici numărul total al vâslașilor și luptătorilor îmbarcați pe ele nu poate fi stabilit.

Campania concepută de comandamentul bizantin a fost una combinată, pe uscat și pe apă, în cadrul căreia tactica adoptată, așa cum reiese ea din succintele informații pe care le deținem, a fost una de învăluire. Flotei armate de Constantinopol îi revenea misiunea să blocheze Dunărea și să închidă căile de repliere a forțelor kutrigure la nord de fluviu. Se urmărea prin aceasta izolarea lor în Peninsula Balcanică. Prinse între flota imperială, care opera pe Dunăre, și trupele terestre romano-bizantine, care trecuseră la contraofensivă, forțelor kutrigure nu le rămâneau ca opțiuni decât, fie predarea, fie nimicirea completă.

⁴⁵ V. Christides, *Byzantine Dromon and Arab Shini: the Developement of the Average Byzantine and Arab Warships and the Problem of the Number and Function of the Oarsmen*, în „Tropis III: 3rd International Symposium on Ship Construction in Antiquity. Athens 1989”. Proceedings edited by H. Tzalas, Athens 1995, p. 112.

⁴⁶ S. Cosentino, *Constans II and the Byzantine Navy*, în „Byzantinische Zeitschrift”, 100,2007, 2, p. 581.

⁴⁷ J.H. Pryor, Elizabeth M. Jeffreys, *The Age of the ΔΡΟΜΩΝ. The Byzantine Navy ca 500-1204*, Leiden-Boston, 2006, p., p. 133.

Desfășurarea evenimentelor din această etapă este prezentată diferit de autorii romano-bizantini. Spre exemplu, Ioannes Malalas, susține că aflat într-o situație fără ieșire, Zabergan a solicitat, „*printr-un sol să i se permită să treacă Dunărea în siguranță*” la nord de fluviu, solicitare acceptată de împăratul Justinianus I⁴⁸. Agathias din Myrina, în schimb, ne oferă o altă versiune. El susține că, chiar și în această situație, de incontestabil avantaj militar, Justinianus I s-a arătat dispus să răscumpere captivii romano-bizantini și să plătească retragerea pașnică kutrigurilor la nord de Dunăre. Ca urmare, scrie el în lucrarea lui, împăratul i-a oferit șefului koutrigour „*o cantitate suficient de mare de aur prin care răscumpără captivii și asigură retragerea pașnică a kutrigurilor*”⁴⁹.

Întorsătura favorabilă pe care o lua evoluția evenimentelor l-a determinat pe Zabergan să accepte propunerile imperiale. Ca urmare, în urma achitării plăți promise de împărat, au fost răscumpărați numeroși captivi, printre care și generalul Sergius, făcut prizonier la începutul atacului barbarilor, iar kutrigurii, comandanți de Zabergan, cărora li s-au „*alăturat în curând și tovarășii lor care sosiseră din Grecia*” au pus, „*în cele din urmă capăt devastărilor și au început să-și croiască drum înapoi acasă*”, consemnează Agathias⁵⁰.

Conform consemnărilor unora dintre autorii romano-bizantini, împăratul l-a însărcinat pe nepotul său, Justinus *couropalates*, viitorul împărat Justinus II (565-578), cu organizarea și supravegherea operațiunilor de trecere a forțelor kutrigure pe malul stâng al Dunării⁵¹. Acceptarea retragerii pașnice a koutrogourilor și achitarea către aceștia a unei plăți în acest scop, avea să se dovedească doar o stratagemă a lui Justinianus I, care nu era dispus să-i lase nepedeptiți pe barbarii care atacaseră imperiul.

O componentă importantă a ripostei bizantine a fost reprezentată de acțiunea diplomatică, care a dublat-o pe cea militară. Aceasta avea să fie folosită de Justinianus pentru a-i pedepsi pe kutrigurii care atacaseră imperiului.

⁴⁸ Ioannis Malalae, *Chronographia*, p. 490; J. Malalas, *The Chronicle*, 18.129.

⁴⁹ Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.23; Agathias, *The Histories*, 5.23.8.

⁵⁰ *Ibidem*; *Ibidem*.

⁵¹ Ioannis Malalae, *Chronographia*, p. 490; J. Malalas, *The Chronicle*, 18.129; Theophanes Confessor, *op. cit.*, AM 6051 [AD 558/9].

Mai mulți autori relatează că în timpul atacului kutrigurilor, a discuțiilor cu Zabergan, din vara anului 559, și chiar în timpul retragerii acestora pentru a reveni la nord de Dunăre, Justinianus I a purtat tratative cu căpetenia Sandilchos, conducătorul hunilor utiguri, un trib înrudit cu kutrigurii, pe care l-a instigat împotriva acestora. În cronica lui, Menander Protector relatează că pentru a anihila pericolul reprezentat de kutriguri, Justinianus „a căutat să se sprijine pe sandilchos, conducătorul hunilor utiguri. Din acea clipă, pentru a-l împinge, la război împotriva lui Zabergan, nu l-a mai slăbit deloc cu îndemnurile, trimițându-i dese solii și folosind orice mijloace pentru a-l ațâța, într-un fel sau în altul, împotriva acestuia”⁵². Agathias din Myrina, care ne oferă și de această dată cele mai numeroase informații, susține că în timpul retragerii lui Zabergan, Justinianus i-a scris șefului outigour că kutrigurii au atacat imperiul nu numai pentru pradă ci și pentru a-și demonstra superioritatea față de utiguri, că le-a plătit subsidiile pe care le achita regulat utigurilor. Foarte abil, el îi scria căpeteniei outigure că „dacă ești cu adevărat posedat curaj și înțelepciune superioare și nu sunteți dispuși să tolerați însușirea de către alții a ceea ce vă aparține, nu veți suferi acum nici o pierdere, din moment ce aveți o ocazie excelentă de a vă răzbuna și de a primi plata ta de drept pentru victorie asupra dușmanului ca și cum noi înșine v-am trimis-o prin intermediul lor”⁵³. Totodată, pentru a fi mai convingător, împăratul îl avertiza pe Sandilchos, că în cazul în care nu va acționa împotriva kutrigurilor, „vei fie șters de pe lista noastră de plăți, iar noiă vom fi gata să le acordăm lor mărinimia noastră”⁵⁴. De asemenea, el îl amenința pe șeful outigour că dacă va face astfel decât i se cere, „cu siguranță va trebui să le acordăm lor tratatul de alianță pe care l-am încheiat cu tine și cu poporul tău”, căci în asemenea circumstanțe „ar fi lipsit de sens să ne umiliim în fața învinșilor, când suntem în situația de a câștiga prietenia învingătorilor”⁵⁵.

Aceeași autori ne prezintă atitudini oarecum diferite ale lui Sandilchos în fața cererilor romano-bizantine. Menander Protector afirmă că

⁵²Menander the Guardsman, *op. cit.*, p. 42/43, frag. 2.

⁵³Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.24; Agathias, *The Histories*, 5.24.6.

⁵⁴*Ibidem*; *Ibidem*, 5.24.7.

⁵⁵*Ibidem*; *Ibidem*.

șeful outigour, „cu toate că ar fi dorit să fie prieten cu romanii” s-a arătat reticent la solicitarea lui Justinianus I de a-i ataca pe kutriguri, care erau „de același neam”, chiar dacă ascultau „de alți șefi”⁵⁶. Totuși, pentru a da oarecare satisfacție cererilor imperiale el îl informa pe împărat că „noi vom lua îndată, în stăpânirea noastră, caii kutrigurilor pentru a nu mai avea ce încăleca spre a-i prăda pe romani”⁵⁷. Agathias din Myrina, în schimb ne oferă o altă versiune referitoare la atitudinea adoptată de Sandilchos. Autorul romano-bizantin susține că fiindu-i făcut cunoscut conținutul scrisorii lui Justinianus I, acesta „a fost cuprins de furie, arătându-se dornic să-i pedepsească pe kutrigurii pentru obrăznicia lor”⁵⁸.

În consecință, într-o primă fază a acțiunii lui, Sandilchos, „a plecat imediat cu armata și a întreprins un atac surpriză asupra locului de baștină a dușmanului. Cei rămași au fost surprinși lipsiți de apărare și a luat în captivitate iar multe femei și copii”⁵⁹. Într-o a doua fază, șeful outigour i-a așteptat cu forțele sale pe kutrigurii comandați de Zabergan, „care se întorceau din Thracia”, și „tocmai când treceau Dunărea i-a atacat prin surprindere ucigându-i pe mulți dintre ei și jefuindu-i de banii primiți de la împărat, precum și de toată prada lor”⁶⁰. Spraviețuitorii scăpați din măcel au reveni acasă și împreună cu restul compatrioților lor au pregătit războiul împotriva utigurilor, care avea să se prelungească o lungă perioadă de timp⁶¹.

Diplomația romano-bizantină își atinsese obiectivul. Cele două ramuri ale aceluiași popor aveau să se angajeze într-un îndelungat și nimicitor conflict și să se anihileze reciproc.

În loc de concluzii. Rămâne dificil de explicat ușurința cu care forțele kutrigure au pătruns în Imperiul Romano-Bizantin și slaba rezistență opusă de trupele imperiale din regiune. Cu atât mai surprinzător se arată a fi acest fapt, cu cât, potrivit relatării lui Procopius din Caesarea, Justinianus a refăcut întreg limes-ul dunărean „întărind cu fortificații și cu garnizoane de

⁵⁶Menander the Guardsman, *op. cit.*, p. 42/43-44/45, frag. 2.

⁵⁷*Ibidem.*

⁵⁸Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.25; Agathias, *The Histories*, 5.25.1.

⁵⁹*Ibidem; Ibidem*, 5.25.2.

⁶⁰*Ibidem; Ibidem.*

⁶¹*Ibidem; Ibidem*, 5.25.3-5.

soldați malurile fluviului Istros”⁶². Cu concursul arhitectului Victorinus, Justinianus a realizat între anii 545 și 565 un vast program de construcții, finalizat, se pare, puțin înainte de 558⁶³. Din Illyricum și până în Scythia Minor, împăratul a mărit la circa 620 numărul fortărețelor ridicate sau refăcute – cetăți, castele și turnuri –, atât pe linia Dunării, cât și în interior⁶⁴.

Zeci de orașe și cetăți din provinciile riverane Dunării din Dioceza Dacia, aparținând Prefecturii Illyricum, au fost refăcute și întărite. Spre exemplu, numai în sectorul Dunării aparținând Daciei Ripensis din aval de Kladova, Procopius enumeră circa 50 de fortărețe, castele și turnuri construite sau refăcute de Justinianus⁶⁵.

În cadrul acestui program de construcții, o atenție deosebită a fost arătată de împărat provinciilor Moesia Secunda și Scythia Minor, aparținând Diocezei Thracia, aflate în linia întâi a apărării Dunării de Jos. aici Procopius enumeră circa 80 de cetăți refăcute sau ridicate de Justinianus⁶⁶. În Moesia Secunda au fost refăcute pe linia Dunării: Novae, Candidiana, Transmarisca, Durostorum, Sucidava și altele. Totodată, În Scythia Minor, împăratul Justinianus a continuat opera de consolidare a *limes*-ului inițiată de predecesorul său Anastasius I. Cu acest prilej au fost refăcute sau construite din temelii numeroase cetăți sau castele, atât pe linia Dunării, cât și în interior, sau chiar pe litoralul Mării Negre. La Axiopolis, Aegysus, Altinum, Argamum, Berroe, Carsium, Callatis, Dinogetia, Flaviana, Gratiana, Histria, Halmyris, Ibida, Noviodunum, Sacidava, Tomis, Troesmis, Tropaeum Traiani, Ulmetum etc. au fost refăcute total sau parțial zidurile de incintă și alte componente ale fortificațiilor.

⁶²Procopius, *Buildings*, în Procopius, *In Seven Volumes*, with an English Translation by the Late H.B. Dewing, with the Collaboration of G. Downey, Cambridge, Massachusetts, London, MCMLXXI, IV.V.

⁶³Fl. Curta, *The Making of the Slavs. History and Archaeology of the Lower Danube Region, c. 500-700*, Cambridge, 2001, p. 176, 181; a se vedea și ediția: Fl. Curta, *Apariția slavilor. Istorie și arheologie la Dunărea de Jos în veacurile VI-VII*, Târgoviște, 2006, p. 155; 159.

⁶⁴Sofia Patoura-Hatzopoulos, *L'œuvre de reconstitution du limes danubien à l'époque de l'empereur Justinien Ier (territoire romain)*, în „Revue des Études du Sud-Est Européennes”, XVIII, 1980, 1, p. 96; Cf. J.A. Evans, *op. cit.*, p. 55.

⁶⁵Procopius, *Buildings*, IV.VI; Cf. Ch. Diehl, *Justinien et la civilisation byzantine au VIe siècle*, Paris, 1901, p. 235-236.

⁶⁶Procopius, *Buildings*, IV.XI; Cf. Ch. Diehl, *op. cit.*, p. 239.

Aceeași importanță a fost arătată drumurilor strategice din interior. În Moesia Secunda Justinianus a întreprins ample lucrări de refacere a unui important drum strategic ce urma cursul fluviului pe toată lungimea graniței provinciei. De aceeași atenție s-au bucurat drumurile strategice din Scythia Minor. Dintre acestea, cel mai important străbătea provincia de la sud la nord pornind de la Marcianopolis, trecând prin Tropaeum Traiani, Axiopolis, Ulmetum, Noviodunum, urmând apoi malul Dunării până la Halmyris⁶⁷.

Pe baza informațiilor transmise de Procopius, istoricul Florin Curta identifică un număr de 146 de fortificații ridicate de Justinianus în sectorul Dunării de Jos. Dintre acestea, 89 de fortificații se situau în regiunile interioare ale provinciilor Dacia Ripensis (38 de fortificații) și Moesia Secunda (51 de fortificații), iar pe *limes*-ul danubian 57 de fortificații, din care 29 în Dacia Ripensis, 20 în Moesia Secunda și 8 în Scythia Minor⁶⁸.

Totodată, diplomația romano-bizantină a recurs la metodele-i tradiționale pentru a atrage în sfera de influență a imperiului a barbarilor situați la nord de Dunărea pentru a limita cu concursul lor fenomenul de permeabilizare a frontierei dunărene. O asemenea acțiune diplomatică s-a consumat în anul 545 sau 546 și i-a vizat pe anți cărora li s-a propus calitatea de *foederati*. Conform informațiilor transmise de același istoric contemporan, Justinianus „*trimise soli la acești barbari cu rugămintea să se așeze cu toții într-o cetate veche cu numele de Turris, care se afla dincolo de Istros și fusese zidită pe vremuri de împăratul roman Traianus, dar rămăsese părăsită de mult timp, fiind pustiită de către barbarii de acolo. Justinianus făgăduia să le dăruiască această cetate, împreună cu pământul din jurul ei, deoarece aparținea romanilor încă de la început; și să facă tot ce-i va sta în putință ca să-i adune laolaltă și să le mai dea și o mare sumă de bani, numai să-i fie de acum înainte aliați și să-i împiedice pentru totdeauna pe huni de a mai cotropi împărăția romană*”⁶⁹.

Identificarea și localizarea cetății Turris a condus la o serioasă controversă în istoriografia românească. S-au propus până în prezent Turnu

⁶⁷A. Aricescu, *Armata în Dobrogea romană*, București, 1977, p. 172.

⁶⁸Fl. Curta, *The Making of the Slavs*, p. 156, Table 6; Fl. Curta, *Apariția slavilor*, p. 134, tabelul 6.

⁶⁹Procopio di Cesarea, *Le Guerre*, VII.14 [la guerra gotica III.14]; Prokopios, *The Wars*, VII.14.32-33.

Măgurele (vechea cetate medievală Turnu), castrele de la Pietrosele, Barboși sau Tyras, după cum există și opinii că este o localitate neidentificată localizată pe Dunăre de Jos⁷⁰. În absența unei soluții unanim acceptate, controversa persistă și în prezent; nu insistăm asupra ei.

Am văzut de asemenea că Agathias din Myrina face vorbire în relatarea lui despre faptul că barbarii „*nu au întâlnit nici o armată de pază*” și au găsit localitățile de acolo pustii și neîntâlnind nicio piedică în înaintarea lor”. Asemenea afirmație vine în totală contradicție cu cea a lui Procopius cu privire la întărirea cu „*garnizoane de soldați a malurilor fluviului Istros*”. Explicația ne-o oferă același Procopius, în *Historia arcana*, unde relatează că în cadrul politicii militare, promovate de împăratul Justinianus I tocmai în această perioadă, au fost inițiate o serie de măsuri care prin urmările lor au aplicat o grea lovitură apărării frontierei dunărene. O primă măsură, cu caracter general, inițiată de împărat în anul 545, după încheierea păcii cu Persia, cu efecte grave asupra potențialului apărării frontierei Dunării de Jos, a lovit în trupele de *limitanei*. Într-o primă fază, soldaților de la hotare le-au fost suspendate plățile. Referindu-se la această măsură, pe care o saționează aspru, Procopius relatează că „*împărații de altădată țineau la granițele statului o mulțime de oșteni, puși pentru paza împărăției romanilor [...]. Acești oșteni se numeau limitanei. Încă de la început, împăratul Justinianus a arătat față de ei atât de puțină tragere de inimă și lipsă de grijă, încât timp de patru sau cinci ani de zile conducătorii întocmirilor au rămas în urmă cu plata. Când s-a făcut pace între romani și perși, ca și cum s-ar fi bucurat și ei de binefacerile păcii, acești nenorociți au fost siliți pentru un timp oarecare să dăruiască statului drepturile ce li se cuveneau*”⁷¹. Într-o a doua fază, pusă în aplicare la scurt

⁷⁰ D. Bondoc, *Repertoriul fortificațiilor de pe ripa nordică a limesului Dunării de Jos în epoca romană târzie*, în „Romanian Journal of Archaeology”, 1, 2000, [http://apar.archaeology.ro/bondoc.htm], p. 13, poz. 30; Al. Madgearu, *The Placement of the Fortress Turris (Procopius, Bell. Goth., III. 14.32-33)*, în „Balkan Studies”, 33, 1992, 2, p. 203-208; Al. Magdearu, *The 6th Century Lower Danubian Bridgeheads: Location and Mission*, în „Ephemeris Napocensis”, XIII, 2003, p. 301-305.

⁷¹ Prokopios, *The Secret History: with Related Texts*. Edited and Translated, with an Introduction, by, A. Kaldellis, Indianapolis / Cambridge, 2010, III.24.12-13; a se vedea și edițiile: Procopius, *The Secret History of Procopius*. Translated from the Latin by R. Atwater, Forgotten Books, 2010, p. 93-94; Procopius din Caesarea, *Istoria secretă*. Ediție critică, traducere și introducere de H. Mihăescu, București, 1972, 24.12-29.

timp după prima, datată de unii istorici înainte de 550⁷², autoritățile imperiale au recurs la o veritabilă „licențiere” a trupelor de *limitanei*, care nu au mai fost considerate trupe regulate. Măsura este de asemenea consemnată de Procopius în istoria sa, unde precizează că apoi, *limitaneilor*, „le-a fost luat până și numele de oșteni, fără nicio socoteală”⁷³.

Alături de *limitanei* și alte categorii de soldați au fost supuse măsurilor abuzive ale administrației imperiale. Procopius enumeră între aceștia pe soldații din *scholae palatine*, cunoscuți sub numele de *scholarii*⁷⁴.

Neglijarea armatei, agravată de corupția autorităților, este semnalată și de Agathias din Myrina ca fiind este principală cauză a stărilor de lucruri arătate. Acesta arată că, abuzând de rangul lor funcționari, „au adus o varietate uluitoare de acuzații împotriva soldaților pentru a-i priva din hrana lor. Și astfel, orice bani au fost plătiți legiunilor a reușit cumva să-și găsească drumul înapoi în buzunarele aceluiași oficialii după cum îl distribuiseră”⁷⁵. Ca urmare, a neglijării de care aveau parte, mulți militari, susține în continuare Agathias, „conduși de particulari să abandoneze meseria armelor în care fuseseră crescuți și să se împrăștie, în lung și în lat, în căutarea unui alt mijloc de trai”⁷⁶.

Diminuarea dramatică a efectivelor forțelor romano-bizantine în timpul lui Justinianus I este confirmată de Agathias din Myrina și de Ioannes Antioceni. Primul înregistrează faptul că deși în trecut existase „o armată cu efective de 645.000 de oameni”, numărul acestora scăzuse în timpul lui Justinianus I „până la abia o 150.000”⁷⁷. Cel de-al doilea autor ne oferă o informație identică Acesta consemnează că înainte de Justinianus, „oștirea împăraților avea până la 645.000 de bărbați luptători”, dar sub acest împărat, „n-a trecut de 150.000, încât abia mai putea face față amenințărilor” ivite la toate frontierele statului⁷⁸.

⁷² W. Treadgold, *Byzantium and Its Army. 284-1081*, Stanford, 1995, p. 60; a se vedea și ediția: W. Treadgold, *Bizanțul și armata sa. 284-1081*, Iași, 2012, p. 93..

⁷³ *Ibidem*, III. 4.14; *Ibidem*, p. 93; *Ibidem*, 24.14; Cf. W. Treadgold, *Byzantium and Its Army*, p. 60; W. Treadgold, *Bizanțul și armata sa*, p. 93.

⁷⁴ Prokopios, *The Secret History*, III.24.15-20; Procopius, *The Secret History*, p. 93; Procopius din Caesarea, *Istoria secretă*, 24.15.20.

⁷⁵ Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.14; Agathias, *The Histories*, 5.14.3.

⁷⁶ *Ibidem*; *Ibidem*, 5.14.4.

⁷⁷ *Ibidem*, V.13; *Ibidem*, 5.13.7.

⁷⁸ *Fontes*, II, p. 356/357.

Consecințele nefaste ale acestor măsuri inițiate de Justinianus I, în scopul diminuării forțelor militare, nu au scăpat contemporanilor. În concluzie, afirmă categoric Procopius, în urma aplicării lor, „*hotarele împărăției romeie au rămas fără paznici*”⁷⁹. La rândul lui, Agathias din Myrina conchide că „*din acest motiv, întreaga Thracie, chiar și orașele din vecinătatea Constantinopolului erau pustii și lipsite de apărare, astfel încât erau o pradă ușoară pentru barbari*”⁸⁰.

În finalul demersului nostru suntem în măsură să conchidem că politica militară promovată de Justinianus I, în a doua parte a domniei, de neglijare și diminuare a forțelor armate, dublată de corupția, venalitatea și abuzurile autorităților imperiale la adresa soldaților, a anulat măsurile de întărire a apărării *limes*-ului danubian și a zonei interioare luate de același împărat. În consecință, în momentul producerii puternicei incursiuni kutrigure în imperiu, în martie-august 559, respectivele măsuri s-au dovedit total ineficiente în fața atacului hunilor barbarilor.

⁷⁹ Prokopios, *The Secret History*, III.24.14; Procopius, *The Secret History*, p. 93; Procopius din Caesarea, *Istoria secretă*, 24.14.

⁸⁰ Agathiae Myrinei, *Historiarum*, V.14; Agathias, *the Histories*, 5.14.5.

INCURSIUNEA KUTRIGURILOR ÎN IMPERIUL ROMANO-BIZANTIN

(MARTIE-AUGUST 559)

- 1** Forțele reunite ale kutrigurilor
- 2** Gruparea de forțe kutrigure care a atacat regiunea Constantinopolului
- 3** Gruparea de forțe kutrigure care a atacat Chersonesul Thracic
- 4** Gruparea de forțe kutrigure care a atacat Grecia
- X** Confruntări militare

THE INCURSION OF THE KUTRIGUR HUNS IN THE ROMAN-BYZANTINE EMPIRE FROM MARCH-AUGUST 559

CONSIDERATIONS

-abstract-

Keywords: Justinianus I, Zabergan, Belisarius, Germanus, Moesia Secunda, Scythia Minor, Thrace, Thracian Chersonesus, Kutrigurs.

In March-August 559, the Roman-Byzantine Empire faced a strong incursion of the Kutrigur Huns, led by Chief Zabergan. The barbarian forces devastated the provinces of Moesia Secunda and Scythia Minor, then entered Thrace. Here they were divided into three groups, which operated independently. A first group devastated the provinces of Macedonia and Hellada advancing to Thermopylae. However, it was stopped here by Roman-Byzantine forces in the area and forced to retreat. A second group, commanded by Zabergan himself, penetrated beyond the Wall of Anastasius. It was finally defeated and driven out by General Belisarius. Finally, a third group, which attacked the Thracian Chersonesus, was crushed in the Gulf of Ainos by an imperial fleet commanded by General Germanus, son of Dorotheus.